

TÜRKİYE'DE YAZILAN MADDİ KÜLTÜR BAŞLIKLILİSANSÜSTÜ TEZLERİNİNCELENMESİ

Examination of Postgraduate Theses Entitled Material Culture in Türkiye

Burcu RAMİS*

Mine CAN*

ÖZ

Bu araştırmanın amacı maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin ilgili akademik çalışma alanına bütünsel olarak bakmak ve Türkiye'de lisansüstü düzeyde maddi kültür kapsamında çalışılan konuları tespit etmektir. Çalışmanın evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı 1986-2022 yılları arasında yazılmış ve tez başlığında maddi kültür kelimesi geçen lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine ise erişim iznine sahip 30 yüksek lisans ve 4 doktora tezi alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye'de tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans tez sayısında 2015 yılından itibaren belirgin bir artış olduğu ve 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı anlaşılmıştır. İncelenen lisansüstü tezlerin disiplinlerarası bağlantı içerisinde olduğu ve maddi kültür konu alanıyla birlikte başka konu alanlarıyla da Ulusal Tez Merkezi veri tabanına kayıtlı oldukları anlaşılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan incelemede yüksek lisans düzeyinde yazılan tezlerin en fazla Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya ve Endüstri Ürünleri Tasarımı; doktora düzeyinde yazılan tezlerin ise Sosyoloji, Coğrafya ve Mütercim Tercümanlık konu alanları ile sisteme kayıtlı olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: maddi kültür araştırmaları, lisansüstü tezler, içerik analizi, Ulusal Tez Merkezi, kültür.

ABSTRACT

The aim of this research is to take a holistic look at the related academic field of study of graduate theses on material culture and to determine the subjects studied in the scope of material culture at the graduate level in Türkiye. The population of the study consists of graduate theses registered in National Thesis Centre database, written between 1986-2022 and containing the word material culture in the title of

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kocaeli/Türkiye. E-posta: burcuramis@gmail.com. ORCID: 0009-0006-5298-2810.

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Değirmendere Ali Özbay Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, Kocaeli/Türkiye. E-mail: mine_can82@hotmail.com. ORCID: 0000-0001-6563-7174.

the thesis. The sample of the study were included 30 master's theses and 4 doctoral theses with access permission. According to the results of the study, it is understood that there has been a significant increase in the number of master's theses with the word material culture in the title of the thesis in Türkiye since 2015 and it has reached the highest level in 2021. It is understood that the postgraduate theses examined are in interdisciplinary connection and that they are registered in the National Thesis Centre database with other subject areas as well as the subject area of material culture. In the examination conducted within the scope of the research, it was understood that the theses written at the master's level were mostly registered in the system with the subject areas of Turkish Language and Literature, Geography and Industrial Products Design, and the theses written at the doctoral level were registered in the system with the subject areas of Sociology, Geography and Translation and Interpreting.

Keywords: material culture research, graduate theses, content analysis, National Thesis Center, culture.

Giriş

Maddi kültür, toplumların sosyal ve kültürel ilişkilerini anlamak için nesnelere merkezine alarak onların hangi maddelerden, hangi yöntem ve tekniklerle, kim ya da kimler tarafından yapıldıklarını gösterir. Maddi kültür; tarih, antropoloji, sosyoloji, sanat tarihi, arkeoloji, müzecilik gibi birçok konuyu yakından ilgilendiren disiplinler arası bir çalışma alanıdır ve toplumun sosyoekonomik ve kültürel yönlerini nesnelere üzerinden araştırır (Sarıtaş, 2019: 29). Maddi kültür çalışmalarında kullanılan maddi terimi, “insan eliyle manipüle edilmiş doğal ya da üretilmiş objeler” olarak ifade edilmiştir (Bronner, 1986: 133-134'den akt. Sarıtaş, 2019: 32-33). Medeniyetlere ait maddi kültür ürünleri toplumların nesilden nesile geçen öğretilerini duygu ve düşünceleriyle ürettiği ve zamanla geliştirdiği her türlü el yapımı nesne, maddi eşyadır. Bu nesnelere arasında “akla gelebilenler; giyim ve ev eşyaları, binalar, fabrikalar, her türlü motorlu araçlar, yollar, limanlar, hava meydanları, tüneller, barajlar, silahlar, dinsel mekanlar vb.” (Arslanoğlu, 2000: 252) eşyalar yer alır. Maddi kültürü, Tuztaş, “kültürün somutlaşmış biçimi/dış boyutu” olduğunu ifade etmiştir (2015: 22). Bireylerin ve toplulukların öncelikle içinde yaşadıkları kültürle manevi (soyut) boyutta ilişkilendirildiğini, ancak bunların davranışlarda ve maddi kültürün öğelerinde somutlaştığının görüldüğünü belirtmektedir (Tuztaş, 2015: 19, 22).

Maddi kültür, Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) olarak da adlandırılan, kültürün manevi yönüyle de iç içedir. SOKÜM geleneksel bilgiyi ve bu bilginin üretilip kuşaklarca aktarılan kültür ortamlarını öne çıkarır (Oğuz,

2018: 106). Somut olmayan kültürel mirasın araştırılması ve korunmasına yönelik her türlü sözlü anlatım ve gelenek, eğlence, müzik, el sanatı vb. konularda yapılacak araştırmalarda, onları üreten ve anlam katan insanlarla birlikte korunmasının en doğru yaklaşım olduğu belirtilmektedir (Metin Basat, 2013: 65). Mimariden sanat ve zanaata, dekorasyondan süs eşyasına, giyim-kuşamdan müzik aletlerine, mutfak eşyası daha birçok somut kültürel değerleri içinde barındıran bir kavramdır. İnsanlar tarafından doğal olarak yaratılan ve kültürel fikir ve geleneklerle ilgili olarak üretilmiş somut örnekleri anlatan bir terimdir (Sarıtaş, 2019: 33). İnsanlığın tüm zaman dilimlerinde halk kültürü ürünleri, gelenek ve göreneklerle kuşaktan kuşağa aktarım yoluyla gelişerek yeni sentezlerle varlığını sürdürmüştür. Ancak zaman içerisinde sanayi ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ve hızlı iletişim toplumlara kültür şokuna uğratmış, küreselleşme olgusuyla birlikte ulusal kültürün korunması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Artun, 2007: 42-43). Bu sebeple Anadolu coğrafyasına ait maddi kültürün bilimsel yöntemlerle derlenmesi, araştırılması ve belgelenmesi adına gerçekleştirilecek çalışmalar kültürel kimliğin korunması ve yaşatılması adına önemlidir.

Bu çalışma kapsamında, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanına kayıtlı maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin taranması amaçlanmıştır. Araştırmacının öncelikli amacı maddi kültür başlığı altında yazılan lisansüstü tezlerin ilgili akademik çalışma alanına bütünsel olarak bakmak ve Türkiye’de lisansüstü düzeyde maddi kültür kapsamında çalışılan konuları tespit etmektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: 1. Maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin türleri nelerdir? 2. Maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin tamamlandığı yıllara göre dağılımı nasıldır? 3. Maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı nasıldır? 4. Maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır? 5. Maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin veri tabanına maddi kültür konu alanıyla birlikte kayıtlı olduğu diğer konu alanları hangileridir? 6. İlgili tezlerde hangi konu içerikleri ele alınmıştır?

Yöntem

Türkiye’de yazılmış maddi kültür başlıklı lisansüstü tezleri incelemeye yönelik olarak yapılan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan basılı ya da elektronik kayıt veya belgelerin belirli bir amaç doğrultusunda inceleyip betimlemeyi amaçlar (Karasar, 1991: 77). Araştırma kapsamında incelenen tezler; türü, yayım yılı, çalışıldığı üniversite ve enstitü, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanına maddi kültür konu alanı dışında kayıtlı olduğu diğer konu alanı ve maddi kültür

kapsamında ele alınan konu içerikleri bakımından incelenmiştir. Tablo 1’de YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanına kayıtlı olan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen lisansüstü tezlerin türlerine göre (izinli ve izinsiz) dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde yüksek lisans düzeyinde yazılan tezlerin, doktora düzeyinde yazılan tez sayısına göre belirgin oranda yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu araştırmanın evrenini, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı 1986-2022 yılları arasında yazılmış ve tez başlığında maddi kültür kelimesi geçen lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise 1986-2022 yılları arasında yazılmış ve maddi kültür başlıklı erişim iznine sahip yüksek lisans tezleri (%93,75) ile doktora tezlerinin tamamı alınmıştır.

Tez Türü	Yüksek Lisans		Doktora		Sanatta Yeterlik	
	f	%	f	%	f	%
İzinli	30	93,75	4	100	-	-
İzinsiz	2	6,25	-	-	-	-
Toplam	32	100	4	100	-	-

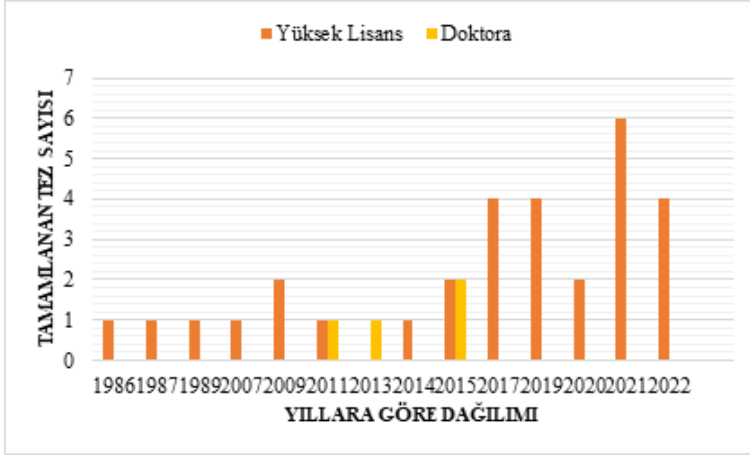
Tablo 1. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı 1986-2022 arasında yazılmış ve tez başlığında maddi kültür kelimesi geçen lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı.

Bu çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında “maddi kültür” anahtar kelimesiyle tarama yapılmıştır. Veri tarama sayfası incelendiğinde arama seçeneklerinin yazar, danışman, konu, dizin, özet, tez numarası olduğu görülmüştür. Çalışmaya kaynak oluşturacak tezlerin belirlenmesinde “konu” arama alanına maddi kültür kelimesi yazılmıştır. Yapılan tarama sonucunda 1986-2022 yılları arasında yazılmış ve tez başlığında maddi kültür kelimesi geçen 36 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmış ancak yüksek lisans düzeyinde 2 çalışmanın erişim iznine sahip olmadığı anlaşılmıştır. Doktora tezlerinin ise tamamının erişim iznine sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen tezler; türlerine, yayım yıllarına, enstitülerine, üniversitelere ve sisteme kayıtlı oldukları diğer konu alanlarına göre uygun görülen konu başlıkları altında tablolandırılmış, istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında 1986-2022 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür ke-

limesi geçen lisansüstü tezlerin taranması sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 1. İncelenen lisansüstü tezlerin tamamlandığı yıllara göre dağılımı.

Yıllar	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1986	1	3,33	-	-	1	2,94
1987	1	3,33	-	-	1	2,94
1989	1	3,33	-	-	1	2,94
2007	1	3,33	-	-	1	2,94
2009	2	6,66	-	-	2	5,88
2011	1	3,33	1	25	2	5,88
2013	-	-	1	25	1	2,94
2014	1	3,33	2	50	3	8,82
2015	2	6,66	-	-	2	5,88
2017	4	13,33	-	-	4	11,76
2019	4	13,33	-	-	4	11,76
2020	2	6,66	-	-	2	5,88
2021	6	20	-	-	6	17,64
2022	4	13,33	-	-	4	11,76
Toplam	30	100	4	100	34	100

Tablo 2. İncelenen lisansüstü tezlerin tamamlandığı yıllara göre dağılımı.

Grafik 1'de YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans ve doktora tezlerinin tamamlandığı yıllara göre sayısal dağılımı görülmektedir. Grafik incelendiğinde yüksek lisans tezlerinde 2015-2021 yılları arasında belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde bu artışın 2021 yılında

%20 ile en yüksek seviyeye sahip olduğu, bu yılı %13,33 oranla 2017, 2019 ve 2022 yıllarının takip ettiği anlaşılmıştır. 2009, 2015 ve 2020 yıllarında %6,66, diğer yıllarda ise oranın %3,33 olduğu görülmüştür. Tablo 2’de doktora düzeyinde tamamlanan tez sayısında en yüksek oranın (%50) 2014 yılında olduğu görülmektedir. Bunu %25 oranla 2011 ve 2013 yılları takip etmektedir. 2015 yılından sonra ise yazılmış doktora tezinin bulunmaması oldukça dikkat çekmektedir.

Enstitü	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Sosyal Bilimler Enstitüsü	24	80	4	100	28	82,35
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	3	10	-	-	3	8,82
Fen Bilimleri Enstitüsü	2	2,66	-	-	2	5,88
Güzel Sanatlar Enstitüsü	1	3,33	-	-	1	2,94
Toplam	30	100	4	100	34	100

Tablo 3. İncelenen lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı.

Tablo 3 incelendiğinde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans ve doktora tezlerinin enstitülere göre dağılımı görülmektedir. Buna göre 1986-2022 yılları arasında yazılan yüksek lisans tezlerinin büyük çoğunluğunun (%82,35) Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamlandığı görülmektedir. Bunu daha düşük oranlarda (%8,82) Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (%5,88) Fen Bilimleri Enstitüsü ve (%2,94) Güzel Sanatlar Enstitüsü takip etmektedir. 1986-2022 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin ise tamamının Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamlandığı anlaşılmıştır.

Üniversite Adı	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Atatürk Üniversitesi	5	16,66	1	25	6	17,64
Gazi Üniversitesi	4	13,33	1	25	5	14,70
Düzce Üniversitesi	2	6,66	-	-	2	5,88
Batman Üniversitesi	2	6,66	-	-	2	5,88
Sabancı Üniversitesi	1	3,33	1	25	2	5,88
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Amasya Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Eskişehir Teknik Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Çankırı Karatekin Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Akdeniz Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Karabük Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Ahi Evran Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
İstanbul Teknik Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Dicle Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Marmara Üniversitesi	1	3,33	-	-	1	2,94
Erciyes Üniversitesi	-	-	1	25	1	2,94
Toplam	30	100	4	100	34	100

Tablo 4. İncelenen lisansüstü tezlerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı.

Tablo 4 incelendiğinde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans ve doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı görülmektedir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde en çok tez çalışması yapılan üniversitenin Atatürk Üniversitesi (%16,66) olduğu anlaşılmıştır. Bunu yakın değerlerle (%13,33) Gazi Üniversitesi takip etmektedir. Araştırma kapsamında incelenen yüksek lisans tezlerinin %6,66'sının Düzce Üniversitesi ve Batman Üniversitesi'nde yazıldığı anlaşılmıştır. Diğer üniversitelerde ise yüksek lisans tez sayısının 1'i geçmediği tespit edilmiştir. Doktora düzeyinde yazılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde ise; Atatürk Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi'nde birer tezin yazıldığı görülmektedir.

Konu Adı	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Türk Dili ve Edebiyatı	13	43,33	-	-	13	38,23
Coğrafya	7	23,33	1	25	8	23,52
Endüstri Ürünleri Tasarımı	3	10	-	-	3	8,82
Halk Bilimi	2	6,66	-	-	2	5,88
Tarih	1	3,33	-	-	1	2,94
Güzel Sanatlar	1	3,33	-	-	1	2,94
Dilbilim	1	3,33	-	-	1	2,94
Arkeoloji	1	3,33	-	-	1	2,94
Sanat Tarihi	1	3,33	-	-	1	2,94
Mütercim Tercümanlık	-	-	1	25	1	2,94
Sosyoloji	-	-	2	50	2	5,88
Toplam	30	100	4	100	34	100

Tablo 5. İncelenen lisansüstü tezlerin maddi kültür konu alanıyla birlik-te kayıtlı olduğu diğer konu alanlarına göre dağılımı.

YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında maddi kültür anahtar kelimesiyle konu taraması yapılmış ve tarama sonucunda 1986-2022 yılları arasında yazılmış (izinli olan) 30 yüksek lisans ve 4 doktora tezinin maddi kültür konu alanıyla birlikte başka konu alanlarıyla da sisteme kayıtlı olduğu anlaşılmıştır. Tablo 5 incelendiğinde lisansüstü tezlerin veri tabanına kayıtlı olduğu diğer konu alanlarının sayısal dağılımı görülmektedir. Bu durum YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans ve doktora tezlerinin başka alanlarla disiplinlerarası bağlantı içerisinde olduğunu göstermektedir. Elde edilen verilere göre yüksek lisans tezlerinin maddi kültür konu alanıyla birlikte kayıtlı olduğu diğer konu alanının %38,23 oranla Türk Dili ve Edebiyatı olduğu tespit edilmiştir. Bunu %23,33 oranla Coğrafya ve %10 oranla Endüstri Ürünleri Tasarımı takip etmektedir. Daha düşük oranlarda ise Halk Bilimi, Tarih, Güzel Sanatlar, Dilbilim, Arkeoloji ve Sanat Tarihi konularının olduğu görülmüştür. Yazılan doktora tezlerinin ise maddi kültür konu alanıyla birlikte kayıtlı olduğu diğer konu alanının (%50) Sosyoloji olduğu anlaşılmıştır. Bu değeri %25 oranla Coğrafya ve Mütercim Tercümanlık konu alanlarının takip ettiği tespit edilmiştir.

Tez Türü	Maddi Kültür Konu İçerikleri				
	Yazılı Kaynaklar	Şehir/Ülke	Yapı	Obje	Nitelik
Y. Lisans	Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi	Sivas	İstanbul Evleri	Ayna	-
Y. Lisans	Derleme Sözlükleri	Azerbaycan	-	Fes	-

Y. Lisans	Mostarlı Hasan Ziyâf Divânı	Diyarbakır	-	-	-
Y. Lisans	Tatar Halk Edebiyatı	Ankara/Çamlıdere	-	-	-
Y. Lisans	Vûsulî Divânı	Ardahan	-	-	-
Y. Lisans	Tuva Destanları	Eynesil	-	-	-
Y. Lisans	Cengiz Aytmatov'un Eserleri	Malatya/Yeşilyurt	-	-	-
Y. Lisans	Erzurum'lu İbrahim Hakkı'nın Şiirleri	Diyarbakır	-	-	-
Y. Lisans	Klasik Türk Şiirleri	Siirt	-	-	-
Y. Lisans	Bektaşî Velâyetnâmeleri	Elâziğ	-	-	-
Y. Lisans	Murad Emrî Efendi Divânı	Mersin	-	-	-
Y. Lisans	Bakî Divânı	Trabzon/Maçka	-	-	-
Y. Lisans	Yahya Bey Divânı	-	-	-	-
Y. Lisans	Fuzulî Divânı	-	-	-	-
Y. Lisans	Hayretî Divânı	-	-	-	-
Doktora	Ayşe Kulin Ve Buket Uzuner'in Romanları	-	-	-	-
Doktora	Elçi Jacobus Colyer'in Dünyası	-	-	-	-
Doktora	-	-	-	-	Renk
Doktora	-	Sivas	-	-	-
Toplam/34	17	13	1	2	1

Tablo 6. İncelenen lisansüstü tezlerde maddi kültür kapsamında ele alınan konu içeriklerinin sınıflandırılması.

Grafik 2. İncelenen lisansüstü tezlerde maddi kültür kapsamında ele alınan konu içeriklerinin yüzdeleri dağılımı.

Grafik 2’de araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerde maddi kültür kapsamında ele alınan konu içeriklerinin yüzdelerle dağılımı görülmektedir. Grafik incelendiğinde lisansüstü çalışmaların yarısından fazlasının (%50) yazılı kaynaklar üzerinden maddi kültür konusunun incelenmesine yönelik olarak çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu verileri yakın değerlerle (%38) şehir veya ülkeleri konu alan maddi kültür araştırmalarının takip ettiği görülmektedir. Tablo 6’da araştırma kapsamında incelenen maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlerin çalışıldığı konu içeriklerinin sınıflandırılması ayrıntılı olarak görülmektedir. Konu içeriği olarak çalışılan yazılı kaynaklar arasında; divânlar (7), seyahatnameler (2), şiirler (2), çeşitli yazarlara ait eserler (2), destan (1), velâyetnâme (1), sözlük (1) ve farklı milletlere ait halk edebiyatı örnekleri (1) yer almaktadır. İncelenen lisansüstü tezlerde ülkemizin Sivas, Diyarbakır, Ardahan, Siirt, Elâziğ, Mersin gibi illeri ve Çamlıdere, Eynesil, Yeşilyurt ve Maçka gibi ilçelerinin maddi kültürünü içerik olarak ele alan çalışmaların olduğu anlaşılmıştır. Diğer konu içerikleri arasında ise ayna ve fes gibi insan eliyle yapılmış objeler, İstanbul evleri ve rengin maddi kültür kapsamındaki yerinin araştırılmasına yönelik konu içerikleri bulunmaktadır.

Sonuç

Türkiye’de yazılmış maddi kültür başlıklı lisansüstü tezlere yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında, 1986-2022 yılları arasında tamamlanmış olan ve Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanına kayıtlı, erişim iznine sahip, 30 yüksek lisans ve 4 doktora tezi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans tezlerinde 2015 yılından itibaren belirgin bir artış olduğu ve 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı anlaşılmıştır. Özmen ve Kan (2021: 2011) yaptıkları araştırmada, 2019 yılında Türkiye genelinde yüksek lisans düzeyinde yayımlanan tezlerin sayısında bir artış meydana geldiğini ve Covid-19 küresel salgını sürecinde teknolojik gelişmelerden faydalanılarak uzaktan eğitim verilmesinin bu artışın sebeplerinden biri olabileceğini belirtmişlerdir. Bu araştırmayı destekler nitelikte Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi istatistikleri incelendiğinde de 2019 yılında Türkiye’de bugüne kadar en fazla sayıda (76.304) lisansüstü tez çalışmasının tamamlandığı yıl olduğu görülmüştür (URL-1). Ancak araştırma sonuçlarına göre aynı durumun doktora düzeyi tezler için geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Türkiye’de 2015 yılından sonra doktora düzeyinde maddi kültür başlıklı tez çalışmasının durağan bir döneme girmiş olduğu görülmüştür. Benzer şekilde 1986 ile 2014 yılları arasında maddi kültür başlıklı yüksek lisans tez sayısının çok az sayıda olduğu, 1990-2006 yılları arasında ise 16 yıl boyunca

ilgili konu alanında yüksek lisans düzeyinde hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen doktora tez çalışmasının 2011 yılında tamamlandığı ve 2015 yılından sonra ise doktora düzeyinde çalışma yapılmadığı tespit edilen diğer sonuçlar arasındadır.

Türkiye'deki üniversitelerin yıllara göre genel olarak gelişim süreci incelendiğinde, 1980 öncesinde 19 üniversite bulunduğu, 1981 yılında Türk yükseköğretiminde önemli dönüm noktası olarak Türkiye'de üniversite sayısının 30'a çıkartıldığı belirtilmiştir. Bu sayı artışının en fazla 1992 yılında bir günde 24 üniversitenin kurulmasıyla olduğu, ayrıca 2006 yılında bu sayıya 15 üniversitenin daha eklendiği bilgisi verilmiştir (Sargın, 2007: 140-144). Buna göre ülkemizde yıllara göre üniversite artış sayılarına paralel olarak, 1980'li yıllardan itibaren gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışması sayısında da artış olduğu düşünülmekte, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi istatistikleri incelendiğinde de bu durum açıkça gözlenmektedir (URL-1). Araştırma kapsamında incelenen doktora tezlerinin tamamı, yüksek lisans tezlerinin ise büyük çoğunluğu Sosyal Bilimler Enstitülerinde tamamlanmıştır. İncelenen maddi kültür başlıklı yüksek lisans tezlerinin en çok Atatürk Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde yazılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu üniversiteleri Düzce, Batman ve diğer üniversiteler takip etmektedir. İlgili başlıkla doktora düzeyinde yazılan tezlerin ise Atatürk Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi'nde tamamlanmış olduğu görülmüştür.

İncelemeye alınan ve tez başlığı içerisinde maddi kültür kelimesi geçen yüksek lisans ve doktora tezlerinin veri taraması sonucunda başka konu alanlarıyla disiplinlerarası bağlantı içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Yüksek lisans düzeyinde maddi kültür konu alanıyla birlikte kayıtlı olduğu diğer konu alanlarının başında Türk Dili ve Edebiyatı (13) gelmektedir. Bunu Coğrafya (7) ve Endüstri Ürünleri Tasarımı (3) konu alanlarının takip ettiği belirlenmiştir. Halk Bilimi, Tarih, Güzel Sanatlar, Dilbilim, Arkeoloji ve Sanat Tarihi konularının ise daha düşük oranlarda olmakla birlikte ilişkili olduğu diğer disiplinler olduğu görülmüştür. Yazılan doktora tezlerinin maddi kültür konu alanıyla birlikte kayıtlı olduğu diğer konu alanları incelendiğinde ise; ikisinin Sosyoloji, birinin Coğrafya, diğerinin ise Mütercim Tercümanlık konu alanları olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinin yarısının yazılı kaynaklar üzerinden maddi kültür konusunun incelenmesine yönelik olarak çalışıldığı anlaşılmıştır. Bu konu içeriğini Türkiye'deki il ve ilçelere ait maddi kültür araştırmalarının takip ettiği tespit edilmiştir. Çalışmanın bundan sonra maddi kültür konu alanında araştırma

yapacak kişilere içerik seçiminde yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Maddi kültür konularıyla ilgili lisansüstü çalışmaların sayısının artırılması, kuşaklararası kültürün aktarımı ve belgelenmesi için araştırmacıların bu konuya yönlendirilmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Arslanoğlu, İbrahim (2000). “Kültür ve Medeniyet Kavramları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 5(15): 243-255.
- Artun, Erman (2007). “Halk Kültürlerinin Gelecek Kuşaklara Taşınması”. *Halk Kültürlerini Koruma-Yaşatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Motif Vakfı Yayınları, 40-48.
- Bronner, Simon, J. (1986). *Grasping Things: Folk Material Culture and Mass Society*. Lexington: University Press of Kentucky.
- Karasar, Niyazi (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Sanem Matbaacılık.
- Metin Basat, Ezgi (2013). “Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Korumak”. *Millî Folklor*, 100: 61-71.
- Oğuz, M. Öcal (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Özmen, Erhan ve Kan, Ayşe Ülkü (2021). “Türkiye’de 2015-2020 Yılları Arasında Uzaktan Eğitim ile İlgili Hazırlanan Tezlerin Bibliyometrik Analizi”. *Turkish Studies-Education*, 16(4): 2005-2027.
- Sargın, Sevil (2007). “Türkiye’de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(3): 133-150.
- Sarıtaş, Süheyla (2019). “Halkbiliminde Maddi Kültüre Teorik ve Metodolojik Yaklaşımlar”. *Millî Folklor*, 122: 29-40.
- Tuztaş, Talip (2015). “Kültür ve İdeal Kültür”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8: 10-27.
- URL-1: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikBilgiler?islem=2> (Erişim: 28/06/2023).

“COPE–Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” ereve-sinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alıřma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

ıkar atışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar atışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmada eşit düzeyde katkı sunmuştur.

The following statements are made in the framework of “COPE–Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*

Author–Contributions Statement: *The authors contributed equally to the study.*